

ení to pouhou náhodou, že v době rozvoje kinematografů, které stávají se nebezpečným konkurentem i velkým divadlům, rozmáhá se opět uvědomělé pěstování loutkových divadel.

Pestré, rychle se střídající obrazy kinematografů, jež však nejsou doprovázeny krásou slova, získaly si četné nadšence i mezi mládeží, která nyní může též názorně viděti, co dříve jen čítala potají. Ale praví přátelé mládeže, kteří se žalem pozorují, jak záhy děti přestávají býti dětmi, přátelé mládeže, kteří nemohou se dočkati rázných reforem co se týče kinematografických představení pro děti (protože reformy s hůry trvají dlouho a pro reformy mezi majetníky koncessí není mnoho porozumění, neboť nemyslí, že dětská představení by jim dala příležitost k finančním úspěchům), tito přátelé mládeže oceňují theoreticky význam loutkového divadla — jako ruský spisovatel Bachtin —, nebo dokonce začínají zakládati vzorná loutková divadla — jako již před lety učinil v Mnichově proslulý Papa Schmid.

Také u nás ozývají se v poslední době hlasy, aby se loutkám věnovala pozornost. U dřívějších generací těšily se loutky největší lásce,

PH. DR. JINDŘICH VESELÝ: O VÝZNAMU LOUTKOVÉHO DIVADLA
A JEHO PĚSTOVÁNÍ.

ba lze říci, že loutky byly první láskou všech starších generací.

Dítě, vycitující svou malost a odvislost od světa dospělých, chce uniknouti své malosti a povznést se nad ni tím, že vytváří si ve svých panenkách, dětských pokojíčcích a kuchyňkách s drobnohledným nábytkem svět ještě drobnější, jehož se stává právě tak suverenním vládcem, jako vidí v dospělých, kterým je poddáno. Dítě chce jako ve zmenšovací zrcadle prožívat vedle rodičů svůj vlastní život. Celou svou podstatou jest pak dítě dramatické a jen tou cestou lze v ně nejvíce působiti.

S loutkou rozumí si dítě nejlépe; nechá ji mluvit za sebe, promítá v ni sebe. Dítěti je loutka druhým já, v níž umisťuje vše, čím dětská jeho duše je přeplněna, co nechce před velkými vysloviti na vlastní zodpovědnost, píše K. Mašek.

Později nastává povinnost práce, a dítěti se řekne, že je to hanba, hrát si ještě s loutkami, a dítě — hledá si zábavy jinde, ač i nyní prospěly by mu zdokonalené hovory s vlastní bytostí.

Proto moudří rodiče dají dítěti loutku, staršímu dítěti kupují nebo zhotovují d i v a d é l k o l o u t k o v é, r o d i n n é.

Do nedávna všecy součástky rodinného

Rozkvět - obrázkový čtrnáctideník
Rok vydání 1912 Ročník 5 Číslo 22

divadélka byly z Německa. Bylo nejtrpčí ironií, že české dítě, přehrávající si českou hru, mělo loutky výroby německé, kulisy německé, zadní stěny německé.*) Český sedlák hovořil s českým Kašpárkem na návsi německé, český rytíř žádal o ruku české princezny v německém rytířském sále... Nyní však zasáhl do průmyslu hračkářského »Čes. svaz přátel loutkového divadla v Praze«, jenž pro povznesení českého loutkářství vydává illustrovaný časopis s příspěvků předních spisovatelů — »Český loutkář«.

Když hošík nebo děvčátko povyroste, nespokojí se již se svým malým divadélkem, ale chce něco dokonalejšího.

Tu přátelé mládeže zřizují veřejná loutková divadla a to pokud možno v místnostech, kde se nekouří, nepije. Mládeži předvádějí se hry z dějin naší vlasti, v nichž vystupuje Žižka, Jiří z Poděbrad, hry vztahující se na zápas o domácí půdu nebo o zděděné právo, jako jest v Psohlavcích a Lešetinském kováři. Do každé hry možno vložit krásné národní písně, a konečně všem milý Kašpárek pobaví též dobrým humorem lidovým v každé téměř pohádce i jiné hře.

»Na loutkovém divadle objevuje se hrdina, jenž dovede vykonati, nač sami nestačíme; je tu nepřítel, mající všecky zlé vlastnosti, kterými nám i jiným bylo ubližováno, a jichž možnosti v lidských duších začasť nechápeme; ale zde je překonán rytířem, i malým červeným panáčkem, do kterého soustřeďuje se všecka veselost, usnadňující pout životem. Je tu princezna nevyrovnatelné krásy, jaké nikdy v životě jsme nemohli nalézt; ta pomáhá rytíři nésti velikost jeho úspěchů; je tu poustevník, který prost všech pokušení a všech vášní klidně tráví život v lesích, bez lidí a bez jejich zájmů, jsa prostým ztělesněním pravdy, že člověk může vskutku míti a podržeti jen to, co v sobě nastřádá, usilovnou prací v nitru svém si zbuduje — ale pak že tam chovati může celý vesmír. A je tu sedlák, překvapující pravdou jednoduchých výroků — tak, jak si ho představujeme vyrostlého z ornice a splynulého s nejzákladnějším, nejdokonalejším povoláním člověka: obrozováním věčného koloběhu prací v dílně boží!« (K. Mašek).

Taková veřejná loutková divadla pomáhá zařizovati »Český svaz přátel loutk. divadla« a — zavádí ryze české loutky modelované

*) Před lety vydal J. R. Vilímek archy s loutkovým divadlem dle návrhů K. Štapfry.

sochařem Šejnostem podle kreseb mistra Mik. Aleše. Návrhy na zadní stěny, kulisy a opony jsou od ak. malíře Livory a jiných umělcův.

Ale ani pouhé loutky s divadlem neznamenaly by ještě mnoho, kdyby nebyl dobrý repertoar. Proto se zase vydává »Knihovna vzorných loutkových her«, kde byly již vydány hry francouzské, z nichž na př. satirická hra »Kometa krále Miramlola« od Durantioho jest u nás novinkou, hry dánské, jako »Sviňáček« podle Andersenovy pohádky a »Křesadlo« od Eichsene, polskou podle ballady Mickiewiczovy a klasické hry loutkové od Frant. hraběte Poccioho: »Kašpárek princem«, »Princ Červánek« a »Sovi hrad«; mimo to však vydána řada dobrých her domácích spisovatelův, jako vlastenecká hra »Milota« od ředitele reálky Ferd. Tomka, pohádková »Zvířátka a Petrovští« od Hlouška atd.*)

Loutkové divadlo může tedy býti důležitým činitelem v umělecké výchově mládeže podle hesla paedagogů: »Vychováváme loutkami, ale ne loutky!«

Avšak loutkové divadlo může míti ještě vyšší poslání a to — za hranicemi naší vlasti! Všude v zahraničí může loutkové divadlo míti stále ještě ten význam, který mělo loutkové divadlo Matěje Kopeckého, neboť — může tady probouzet a udržovat vědomí národní, může získávat národu mrtvé duše těch nejmladších jeho příslušníkův, u nichž jest největší nebezpečí, že podlehnou živlu cizímu, nám nepřátelskému. Krásným vzorem jest tu divadlo Čechů s arajevských, jež zastupuje školku a jež má větší význam než školka. Doporučuje se, by se zřídilo loutkové divadlo všude tam v českých menšinách nebo ve střediskách Čechů zahraničních, kde pro české děti se nemůže vydržovati školka, neboť to — když jednou je zřízeno — nevyžaduje dalšího nákladu jako školka, nýbrž naopak vynáší, takže ze zisku lze vydržovati knihovny nebo čítárny.

Ke konci několik stručných rad, jak zříditi loutkové divadlo:

1. Zřizujeme divadla tak, aby loutky mohly vcházeti a odcházeti ze všech kulis, aby se tedy využítkovalo celého prostranství jeviště a nikoli jen úzkého jeho pruhu při zadní stěně. Teho se docílí pomocí zvláštních můstků po stranách. Loutky pak lze přesunout ze strany na stranu pomocí provazce na kladkách. Takto upravené jeviště má výhodu, že figuriny nejsou »přilepeny« na prospektu (zadní stěně), ale že se mohou pohybovati na druhé i třetí ulici, t. j. v různých

*) Veškeré hry opatřil Ústřední zemědělské knihkupectví v Praze-II., Hybernská 20.

11. Na levo: Faust v kabinetu pronáší svůj monolog. (Loutky A. Lagrona)
12. Na pravo: Čert Celestina šlechtice z Freienfeldu, českého loutkáře z Klatov.

ných vzdálenostech od prospektu, čímž lze docílití malebnějšího rozestavení loutek.

2. Loutky nebudtež příliš veliké ani těžké, neboť lze je pak nesnadno ovládati a ztrnulost obličejů vynikne. Loutkám, zvláště ženským, dejme paruky. Šaty budtež z látek, jež se snadno ohýbají.

3. Nejlépe se vyjímá, když slovo i pohyb vycházejí z jednoho ústředí. Není-li to možno, jest recitátor co nejbliže u osoby, jež loutky vodi.

4. Když se loutka přivede na jeviště nebo posadí a má mluvit, nepohybujeme nitkami, jež vedou k rukám, příliš často, nýbrž jen na význačných místech, abychom tak posluchačům tím, že jindy šetříme pohyby, naznačili z á v a ž n o s t s i t u a c e, jež pohybu vyžaduje.

5. Nežli ohlásíme některý kus, prostudujeme jej, poznamenáme, čeho je třeba, a opatříme si to. Je-li více recitátorů, ať má každý z nich svou knížku, v níž třeba může

býti úloha zvláště vytčena. Jeden vždy má vrchní režii.

Když však začneme někde uvědoměle pěstovati loutkové divadlo a zavítá do téhož místa loutkář potulný, navštívme i jeho, neboť člověk, jenž od mládí rostl s loutkami, osvojil si dobře techniku ovládnání loutek, takže možno od něho získati. A konečně — některá úsloví, jichž potulný loutkář užívá, jsou velmi starobylého rázu, a tu učiníme dobře, když vše, co nás upoutá, zaznamenáme. Lidopisný materiál čerpaný z loutkových divadel komediantů sbírám pro monografii »O loutkách všech národů a všech dob«, kde jména všech, kteří mi něčím přispějí, budou uveřejněna. (Adresa: Prof. Dr. Veselý, Praha III. gymnasium).

Hry, z nichž lze pro literaturu loutkovou při každé příležitosti nejvíce vytěžiti, jsou: »Faust«, »Herkules«, »Posvícení v Hudlicích«, »Romeo a Julie«, »Žižka« a jiné. Loutkáři potulní hrají z paměti a proti knihám tištěným přidávají a mění, což jest velmi zajímavé.

SLOVO K OBRÁZKŮM.

»Faust« jest parádním kusem všech českých loutkářů. Z hry této podáváme čtenářům »Rozkvětu« tyto obrázky:

Faust v kabinetu přednáší svůj monolog, známý zvláště tím, jak vyslovuje, že nikdo není se svým stavem spokojen: »Zeptáme-li se zemana, je-li se svým stavem spokojen, řekne: Ó pane, nikdy, já bych radši byl měšťanem. Měšťan zase poví, že by byl radši baronem, baron knížetem, kníže králem, král císařem. A tak ani ty, Fauste, se svým stavem spokojený nebudeš, dokud většího štěstí nenalezneš.« Nyní ozve se hlas s pravé strany (nebo se objeví anděl, jak je na obrázku), aby se Faust dal do školy theologie, ale hlas levé strany (nebo zjevení čerta) zve do školy negronautiky, t. j. černokněžnictví, čarodějnictví. U některých loutkářů se při této scéně objevuje pouze »bílá ruka« nebo »černá ruka« držící vždy příslušný nápis. (Obr. 11.)

Faust v čarokruhu vyvolává ďábly, ale u loutkáře T. Dubského — z jehož divadla jest snímek

— zjevují se mu dříve kostlivci a duchové, s nimiž Faust rozmlouvá po hamletovsku. (Obr. 16.)

Faust dává se hlídati sedláky, když vypršela lhůta smluvená s peklem. Jeden sedlák dělá srdnatého, druhý však je strašpytel. Rozumí se, že ďábel je přemůže. Je to nejveselejší scéna, oplývající lidovým humorem. Obrázek jest zhotoven podle snímku Ant. Lagrona. (Obr. 5.)

Faust modlí se před krucifixem, ale ďábel nastrojil na něho zlé úklady: Přistrojil jiného ďábla za krásnou dívku a prosí Fausta, aby se na ni podíval, neboť »sličné to stvoření zaslouží být milovaný«. Scénou krucifixovou vyniká *Faust loutkářů českých nad všechny Fausty německých loutkářů*. — Obrázek jest z divadla A. Lagrona. (Obr. 14.)

»*Kníže Oldřich*« aneb »Oldřich a Božena« aneb »Posvícení v Hudlicích a v Praze« nebo konečně »Založení posvícení svatováclavského« jest také jedna z nejlepších her českých loutkářů, která však v »Komediih a hrách« Matěje Kopeckého

nebyla otištěna úplně, neboť upravovatelé her těchto k tisku pozměňovali rukopis Václava Kopeckého, jenž psal to, co si od otce Matěje pamatoval. Scéna z divadla K. Nováka, nástupce známého vlasteneckého Laštvky, zachycuje *Vršovce hledající Oldřicha*.

Další obrázek představuje *loutky k téže hře*, které si vyřezali kapesním nožem ochotníci v Bavorově u Vodňan.

Žižkovu smrt dovedl pohnutlivě sehrát J. N. Laštovka (vulgo Honza Laštovák), pochovaný v Praze na Olšanech. Jeho nadšený přednes podnes podržel nástupce K. Novák, jenž rozmnožil divadlo o hojně loutky.

Pekelníci Ant. Lagrona jsou řezby mirotické; prostřední z nich má hlavu prodlouženou na způsob zvířecí, tělo jeho pak kryto velkými šupinami naznačenými rýhami. Čerti tito jsou nazí. Někteří čerti z Mirotic mají zlacené pupky a prsní bradavky. (Obr. 13.)

Celestín šlechtic z Freienfeldu, jehož šlechtictví bylo pravé, měl čerta oblečeného; jedna ruka jeho byla delší, rohy z látky. Je to dobrácký, přihlouplý čert českých pohádek. (Obr. 12.)

Suchardové v Nové Pace, z jichž rodu jest tvůr-

ce Palackého pomníku prof. Stanislav Sucharda, byli vyhlášeni jako dovední zhotovitelé čertů, z nichž několik zachycuje náš obrázek. (Obr. 15.)

V poslední době začínají se také u nás zakládati stálá divadla pro mládež, řízená paedagogy. Jedno z nejlepších jest: *divadlo v Dol. Cetně*, zřízené nákladem 1615 K. (Obr. 6. a 12.) V Cetně dokázali, že možno hrát s loutkami i hry pro dospělé — na př. »Paličovu dceru«.

Stálé loutkové divadlo Schmidovo v Mnichově, na něž město věnovalo mimo stavební pozemek 16.200 marek. Divadlo má zvláštní budovu uprostřed sadů a jest stále četně navštěvováno. Ředitelem jeho jest devadesátiletý Papa Schmid. Mimo to jest v Mnichově »divadlo loutkové mnichovských umělců«. (Obr. 1. a 3.)

Český svaz přátel loutkového divadla dává vyráběti pro rodinná divadélka loutky. Na obrázcích 7. a 9. jest *pan Franc a sedlák*, modelovaný i oblečený sochařem Šejnostem podle Alešova obrázku.

Dále otiskujeme obrázek *sedláka Laštvky*, jemuž Laštovka vkládal do úst posměšky na současnou politiku, až za to Laštovka byl zavřen. Je viděti, že i řezba potulných loutkářů bývala někdy velmi dobrá. (Obr. 8.)

7. *Pan Franc* modelovaný sochařem Šejnostem podle Alešova obrázku

8. *Sedlák J. N. Laštvky*

9. *Sedlák* modelovaný Šejnostem podle Alešova obrázku (pro rodinná divadla)

3. Mnichovský Kašpárek v starodávné jízdě. — Z divadla Schmidova

4. Vršovci hledají knížete Oldřicha. — Sahráno loutkami K. Nováka

1. Nahoře: Scéna ze stálého loutkového divadla Schmidova v Mnichově, na něž město mimo stavební pozemek věnovalo 16.000 M.
2. Dole: „Žižkova smrt“ na divadle K. Nováka, nástupce J. N. Lašfovky

13. Pekelná družina A. Lagrona

14. Faust před krucifixem. Loutky Antonina Lagrona

5. Faust jest hlídán dvěma sedláky. — Z divadla Ant. Lagrona.

6. Loutkové divadlo v Dolním Cetně zřízené nákladem 1615 korun.

Vostávák.

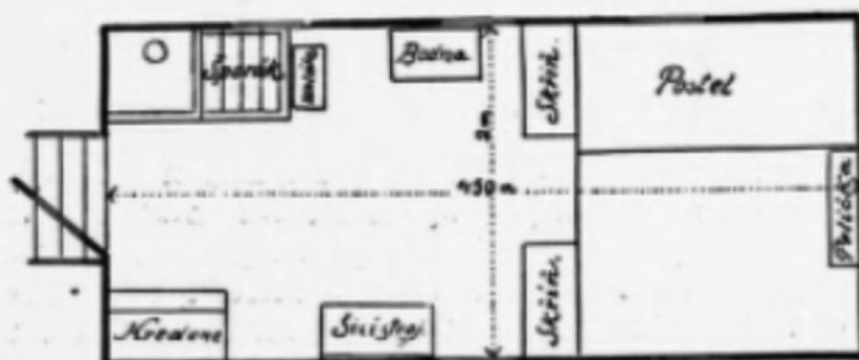
Často spatříme na silnici pomalu se pohybující veliký, dřevěný, krytý vůz s okénky, naplněný několika haranty a tažený ubohým koníkem, při němž kráčí principál se svou ženou — tot' t. zv. „vostávák“. Patřívá komediantům, loutkáři nebo vůbec nějakému potulnému kumštýři, jemuž slouží za skladiště i za obydlí pro léto i pro zimu. Bývá ovšem různě vypraven a zařízen, podle potřeb i podle vkusu majitele. Na svém obrázku zachytil jsem pro příklad vzhled a zařízení „vostáváku“ loutkáře Matěje Kopeckého, potomka staré známé rodiny loutkářů Kopeckých, když zastavil v červenci roku 1928 v Černošicích, pořádaje řadu představení v hotelu „Slánka“.

Jeho vůz (4.50 m dlouhý, 2 m široký, 2.30 m vysoký) rozdělen je ve dvě nestejná oddělení. První větší část je kuchyňkou, je v ní postaven sporák, naproti němu almárka, jakási kredenc s nejpotřebnějšími zásobami pro domácnost, je tu kuchyňské náradí a nechybí ani šicí stroj, na kterém opatřuje hospodyně garderobu jak pro dřevěný personál, tak i pro celou rodinu. V zadní části je vůz přepažen dvěma skříněmi, postavenými u stěn, a záclonou. Obě ověšeny jsou výšivkami, na jedné z nich visí zrcadlo, na druhé obrázek. Za nimi povstalo menší oddě-

**Národopisný věstník
československý
Ročník 22
Datum vydání 6.1929
Číslo 2 - 3**

lení, sloužící za ložnici. Postel vystlána je peřinami skoro až do stropu, polička v čele vozu zastřena je rouškou a ozdobena rodinnými podobiznami. Zde, v tomto oddělení, vyhrazeno je místo i dřevěným umělcům, loutkám, uloženým v krabicích, zde skládají se i různé rekvizity, zatím co kostra jeviště schovává se jednak pod vůz, jednak upevní se ke stropu vozu a něco uloží se i na podlahu. Je až ku podivu, co vše se do vozu směstná, a přece, dbá-li hospodyně pořádku, vypadá i vnitřek jeho spořádaně a ladně.

Vostávák Matěj Kopeckého loutkáře.

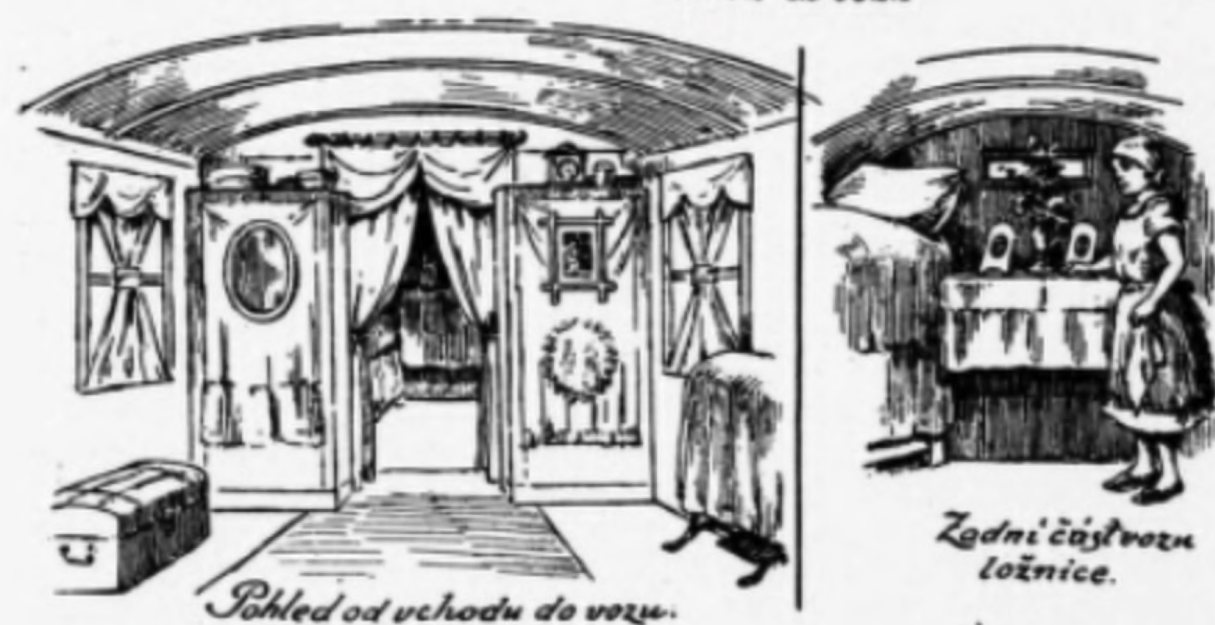

Obyvatelé tohoto vozu jsou tři osoby: majitel loutkového divadla i vozu Matěj Kopecký, syn Karla Kopeckého, jeho žena, rozená Vocásková, též ze známé rodiny loutkářské, a mladší bratr Kopeckého František. Všichni ovšem činně se účastní při divadle a všichni hrají.

Koně k vozu obyčejně nemívá loutkář svého vlastního, nýbrž dává se dovéztí najatým potahem z obce do obce. Při-jede-li do vsi na novou „štaci“, zajede obyčejně do dvora hospody, ve které si již zamluvil místo pro postavení svého jeviště. Není-li u hospody dvora, požádá starostu, aby mu vykázal sám místo pro *vostávák*, což bývá většinou někde za vsí. Teprve když je karavana na místě, vypřáhne, dobře zatáhne brzdu, podloží kola kamenem, aby vůz stál pevně, vytáhne schůdky,

kteří jsou pod vozem zavěšeny na řetězích, upevní je vzadu ke dveřím do vozu a začne s přípravami k veřejnému vystoupení.

Podobný vůz, také loutkářský, prohlédl jsem nedávno v Újezdě nad Lesy u Běchovic. Byl týchž rozměrů, ale nerozdělený, neboť celé prostory bylo potřeba k uschování velkého

stanu pro divadlo, pod kterým se stavívá venku jeviště (s pěkně malovaným portálem a oponou, zobrazující Oldřicha a Boženu) a ve kterém sedává i publikum. Tento vostávák byl příbytkem celé rodiny se třemi dětmi a s příslušenstvím dvou sánských koz a Čokla psa. Majitelem byl loutkář a cirkusák Karafiát.

V červenci r. 1929 přijel do Újezdu n. L. loutkář Khöler se dvěma vozy téhož typu, ale většími (délka 5 m, šířka 2.50 m). Jeden z nich, určený k obývání, byl pěkně a prakticky upra-

ven, vybaven potřebným nábytkem a též rozdělen dvěma skříněmi na kuchyň a ložnici. Druhý byl skladištěm pro slušné jeviště, pro množství panáků a rekvisity, taliánský flašinet a gramofon.

Lze si dobře představit, že pobyt v takovýchto vozech může být v létě pro potulné umělce docela příjemný, avšak zlý je jistě v zimě, zvláště při krutých mrazech. Khöler na př. vypravoval, že letošního roku i při ustavičném topení tvořily se u stropu stále rampouchy, takže vůz vyhlížel jako krápníková jeskyně. Ale přece i při všech svízelných zůstávají loutkáři rádi ve svém vostáváku a lnou k němu — vždyť tak mnohý se v něm narodil a celý život prožil v něm.

NA KOMEDIÍ

Blažena Černovická.

Málokdy dnes už zabloudí do venkovského městečka či do vsi zelený komediantský vůz, dokonce ministerstvo vydalo jakýsi zákaz proti synům potulného národa, ať už jsou to cikáni, komedianti či jiní artisté-světoběžníci, ale před čtvrt stoletím jaký to byl rozruch a pro nás, děti, hotový svátek, když seděli jsme ve škole a najednou od kapličky na návsi zarachotil komediantský buben! Jako elektrína to do všech dětí vjelo, a pan učitel marně snažil se obrátit naši pozornost k přítokům Labe na pravém i levém břehu — kdopak by teď myslel na takové věci, když je ve vsi komedie!

Honček Šimůnků, ten co měl nejdelsí krk, zahlédl kodrcavou zelenou archu, taženou hubeným koníkem, jak zahýbá dolů po rokli a kotví »pod hasrmanem«. Tam pobude den či dva, a zatím hubený, zimomřivý komik ohřeje se u Simonů v maštali a pak zas potáhne tuto zeleně natřenou malou domácnost o štaci dál. Přitáhli vždy jako tažní ptáci, kteří nemají domova nikde a — všude.

»Byli už u vás zvat na komedii?« ptali jsme se jeden druhého odpoledne ve škole.

»Heč, u nás už byli!«

»Hm, to je toho! K nám přijdou jistě odpoledne, božinku, nežli celou ves obejdou!«

»Ale půjdeš?!« — »Hm, já bych mohl jít sedmkrát na komedii — mám sedm krejcarů!«

»Ale prý je to teď dražší, platí se dva krejcarý.« — »To snad ne? — No, řeknu mamince, aby mi dala řípu s sebou, nebo krajíc chleba či vajíčko, snad mě tam za krejcar pustí?«

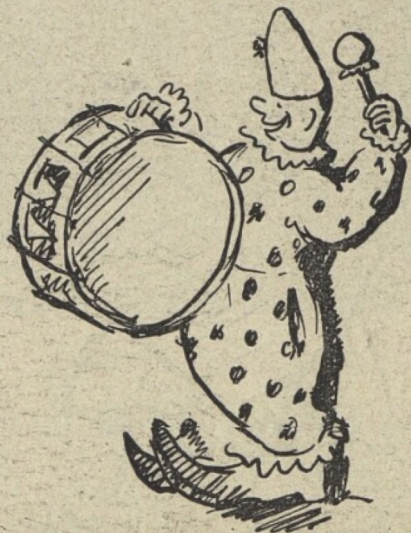
Tak rokujeme a těšíme se na umělecký pozitek dnes večer.

Po škole, sotva brašna odhozena do kouta pod hodiny, utečeme na rokel ke komediantům. Abychom měli záminku z domu, vlečeme s sebou mladšího sourozence. Každý z nás má na starosti někoho mladšího, než je sám, anebo aspoň několik housat či kůzle, jež pase se na šedivé loňské trávě.

Začíná jaro, a světoběžníkům saisona. To Bůh milý ví, kde přebyli zimu; snad přespali ji jako jezevci ve svém zeleném domečku se dvěma malinkými okénky.

Maminka sice napomíná nás, že je země syrová a jedovatá, že v ní spí k jaru všechny nemoci, ale takové vesnické dítě není rozmazlené počasím, to něco vydrží.

Honíme se po stráni a při tom bedlivě pozorujeme komediantské hnízdo. Jedno okénko je otevřeno a v něm vyloženy červeně a bíle proužkované polštáře s bílými, háčkovanými vložkami; z malého, zahnutého komínku na stříšce se kouří. Bože, jak hezká jsou ta vyřezávaná okénka, opatřená bílými záclonkami! Hned bychom vyměnili chalupu ve stráni i statek na návsi za takový hezký, zelený domeček!

Stará komediantka (to slovo nemělo nijak potupný význam do sebe) vrací se z pochůzky. Pozvala celou ves a od cesty vleče si košík bramborů, pár krajíců chleba, hrnek kyselého zelí, řípu, vdolek — co kdo dal. Za všecko upřímně řekne »Zaplat Pánbůh, aby vám to Pánbůh na dětech vynahradil!« — a mají na dva dny co jíst. Pak u studánky v rokli myje hrnc bramborů a do druhého nabírá vodu na polévku a obé stavi na malá, železná komínka.

Její muž z-lesa za vsi přitáhl otep roští. Děvčátko, asi patnáctileté, hezoučké, ale hubené, sedí na schůdkách a našívá si jakési lesklé perličky na zelený, sametový žívutek.

Dva mladší hošiči vlekou z obecního lomu společně košík písku, jež udupávají na malinkém prostranství.

Bože, tyhle komediantské děti mají život záviděníhodný! Kus světa vidí a stále nové lidi, do školy nemusí a při produkci pohádkově krásné šaty oblékají. Maminka sice litovala starou komediantku, co to je za život takhle »z ruky do úst«, ale my, děti, jim skoro závidíme.

Sluníčko zachází. Do údolí »nad hasrmanem« padá březnový soumrak, žluté kvítky jarní mochny na stráni zimomřivě mhouří

očička, zavírají se i bílé hvězdičky prvních sedmikrás k zemi přikrčené, umlká bzukot probuzeného hmyzu.

Vlečeme »napasené«, mekotající kůzle a řvoucího sourozence, spěcháme k večeri, jen abychom nezmeškali večerní komedii.

Bílé břízky na stráni šumí holými větvi. »Zapalují se« jim vrcholky, shazují hnědé jehnědy. Do týdne jistě puknou listkové pupeny.

Doma ještě čeká práce: nakroužit košík řepy kravám do pití a druhý na ráno. Maminka zatím vaří večeri, na plotně bublají brambory a kyselá polévka. Věru, nejráději bychom šli bez večere, jen abychom nezmeškali.

Maminka dává nám po dvou krejcařích (ale to se nepochlubíme, že už jsme dostali od dědečka po krejcaru). Do cípku šátku opatrně a pevně zavazujeme tento mamon, jen abychom jej neztratili. Vždyť, pro pána, kdybychom jej ztratili, nevidíme komedii!

Sotva lžici položíme, už letíme.

»Počkej, obuj se, bude tam do rána mráz! — A tuhle vláňák! — Pak ne, abyste tam seděli na holé zemi! — Počkejte na dědečka...« Maminka za námi volá, ale kdepak, my už jsme v prachu!

Děvečka Nána bublá; má poklízet a také chce vidět komedii.

V rokli ještě tma, jen bíle zastřená okénka malé domácnosti potulných umělců svítí jako dvě oči do jarní, bezedné tmy. Několik kamarádů, jako my, právě tak uměnímilovných a nedočkavých, krčí se zimomřivě k bílým břízkám ve stráni. Je chladno, stébka trávy tuhnou, křehkostí se lámou pod pozdním mrazíkem.

Skrčíme bosé nohy pod sukýnku, přitiskneme se k hloučku a zimy necítíme. Počítáme, kdo všechno už přišel. Vybuboval sice komediantský principál navečer komedii, to však znamená začátek, až se »to« sejde, t. j. až se poklidí v chlévě a navečeří.

Sešla se celá ves. My, malí, vpředu, níž,

téměř na dně rokle; ti staří vzadu za námi. Hádají se, kdo líp vidí, zda my, v přízemku, či tatíkové a panimámy v lóžích, nebo mladá chasa na galerii.

Snažíme se bílými záclonkami proniknouti taje chystaných překvapení. Vidíme míhati se jakési stíny. Ach, to jistě už se oblékají.

Principál, slyše šumot na stráni, rozžal plápolavou, červenou pochodeň na jednom z kúlů blíže vozu a několikrát udeřil do bubnu, až to zadunělo.

Zároven žena jeho, stará »komediantka«, spustila na rozvraný flašinet, žvýkajíc při tom staré kúrky z kapsy.

Šum ve stráni se ztišil. Pozornost upjala se ke dvěma rozsvíceným pochodním, mezi nimiž jako bůh stál rozkročen principál v zeleném trikotu, ukláněje se hluboce. Pak zatočil rukou jako kličkou naprázdno a už ja! se metati krkolomné kotrmelece. Po něm. jeho mlád, podle stáří srovnán tak, aby na ni světlo pochodní padalo. Principál ohýbá je jako rákosky: čelem ke špičkám nohou a zase zpět až k patám, jako by kosti v těle neměli. A zase nové kotrmelece a přemety. Jako míči jimi hází do výše, přes hrazdu a zase je chytá zpět.

»Bože mne netrestej, ono to je jako z gumy!« křičí se tetky na stráni.

Kluci na stráni hned to zkoušejí po něm, s větším či menším úspěchem. Jeden se skulil mezi nás, až naše klubičko malých děvčat porazil.

Na »galerii« i v »lóžích« na stráni velký, neutuchající potlesk, jaký dovedou způsobiti jen tvrdé, upracované dlaně.

A komediantka stále hraje a kúrky žvýká, a pochodně planou a čadí zároveň, až to do očí štípe.

Po chvíli principál znovu udeří na buben. Od kúlu ke kúlu, asi ve výšce jednoho metru, kousek pod pochodněmi, napjat jest provaz.

Mladická, sotva patnáctiletá dcerka se smutným úsměvem v hubené tvářičce sestupuje se schůdků a uklání se rozpačitě. Na drobných nožkách růžové stěvičky, zelený, atlasový živůtek, hluboce vystřížený, všecek posetý lesklými korálky, objímá hubenou, ještě dětskou hrud. Obnažená ramínka chvějí se chladem.

»Bože, v té holce zrovna kosti chrastí!« polítuje selka Mrázková.

Děvčátko nesměle přeběhne ke kolům, ukloní se rozpačitě, hezká tvářička usměje se jakýmsi smutným, pokriveným úsměvem a již půvabně vyšplhá po jednom nahoru, až stane oběma nožkami na provaze. Otec podá jí dřevěnou tyč, a děvčátko drobnými krůčky kráčí po provaze. Uprostřed své vzdušné stezky stane, obrátí se k obecnstvu ve tmě, zase tak smutně se ukloní,

přejde ještě jednou, a hup! s týmž pávabem seskočí s provazu.

Následuje nový, dlouhý potlesk, po němž malická jde vybírat. O plechový talířek evrnkají krejčárky; ti starší dají po dvou a zámožnější seřlák i pětník či šestáček přihodí. Ale i buchta a scvrklé jablko objeví se na táčku, a malická za vše tichým hlasem pronáší: »Děkuji uctivě!«

Takovým bezzemkům je každý brambor dobrý!

Mezi obecnstvem na stráni zatím rozpředla se živá debata. Celá ves se tu sešla,

dlouhou chvíli nemá nikdo. Doma zůstalo jen několik babiček výměnkárek a malé děti. I hadrák s hadráčkou z obecní pastušky se přišli podívat, i starý dráteník Jůra, který do vsi zabloudil a u Mařanů ve chlěvě si nocleh vyprosil.

A komedie pokračuje a od čísla k číslu je hezčí. Principál stojí tu rozkročen, děti šplhají mu po ramenu až nad hlavu, tvoří jakési skupiny. A rodný otec znovu prohýbá hubená tělíčka do koutečku a zpět.

Poslední nejkrásnější číslo si nechal až na konec. »Živé obrazy a mramorové skupiny«.

Od vozu mezi oběma kúly natažena plachta jako opona.

Se stráně mnoho neviděli. Jen jakési nohy míhají se dole. A komediantka stále hryže kúrky a do omrzení hraje »Já mám trakař novej«.

Teď ustává a zazvoní a zároveň vytahuje oponu.

Užaslým našim zrakům zjeví se v bengálském osvětlení mramorová skupina, biblický výjev: oběť Abrahamova.

Na hraničce dříví, v růžovém trikotu svázan leží malý Izáček. Zima jím třese, provaz škrtí malé ručky. Izáček, nejmenší klučík, jemuž tatík před čtvrthodinou kostí lál. Nad ním, napřaženou ruku s mečem, stojí rozkročený, zamračený, vousatý Abraham. Pravicí se smrtící zbrani zachycuje zezadu anděl — dívčí ruka, v bílém rouše s rozpiatými křídly. Smutná tvářička, lemovaná rozpuštěnými zlatými vlasy, mluví o velké únavě i pod tou vrstvou bílé mouky. Celá skupina je hustě pomoučena, pomoučen je i zelený bengál, přecházející do červena, protože silně prská.

Diváci jsou nadšení. Bože, to byla krásná škoda, že už opona spadla! Potlesku není konce.

Následuje druhý živý obraz: skupina tří božských ctností: víra, naděje a láska. Nejstarší dcerka, zahalená bílým prostěradlem, opírá se zádumčivě o velký kříž z černé lepenky. Klučík — naděje, skloněn je nad kotvou a jiný, ještě menší, rovněž celý v bílém plátně zamotaný, drží v náručí velké červené srdce se žlutými plameny.

Fialový bengál na kousku plachu osvětluje sousoší...

Opona padá. Principál uklání se hluboce, děkuje ctěnému obecnstvu, které tak četnou návštěvou ráčilo počtít umělecké výkony...

Neradí se rozcházíme. Bože, jak to bylo krásné! Zejména ty sochy. Ale páchnoucí plameny pochodní prskají a zhasínají. Všcko se pomalu sbírá a zvolna vrací se k domovu.

Na nebi jiskří hvězdy, ticho vane z lesů. Mrazík láme stébla mladé travičky a tolik štípe do bosých nožek!

»Vidiš, ty neposluch, to pro samý spěch ani nemá kdy se obout, ani navečeřet,« hubuje mě cestou Nána.

»Ale mě nezebe!« snažím se odporovat, drkotajíc zuby.

»Kde pak!« povídá posměšně Nána. »Nohy ti měly umrznout!« Ale při tom hodí mi přes ramena vlnák, sama balíc si ruce do zástěry.

Nána byla u nás už za babičky a proto, jako člen rodiny, měla právo mě vyhubovat i nějaký štulec sem tam strčit, když bylo potřeba...

Statečně šlapu do vršku, kde, všechna ve spánek ponořena, mezi stromovím ukrývá se rodná chalupa.

Pes Kánys už vyhlížel. Do půl cesty přišel naproti, vlhkým čumákem očuchal sukýnku a radostně kňučel vedl si nás domů.

Ještě jeden pohled k roklí. Zhasly pochodně i okénka s bílými záclonkami. Všude ticho, jen tu a tam ozve se pes, probuzený pozdními chodci.

X K O M E D I A N T I X

Napsal a nakreslil E. A. Longen.

Komediantský národ nevymládá, zůstáváve ne-dotčen velikými změnami moderní doby. Putuje stále s místa na místo a kořistí z doby, totiž vyhledává dny svátků a slavností, kdy jsou lidé lačni zábavy a proto nejštedřejší. Jsou mezi prvními, kdož se objeví ve vesnici v předvečer posvícení nebo pouti, jako vlaštovky, zvěstující jaro. Jejich příchod vzruší mládež, jež vítá komediantské vozy s pocitem radostného očekávání tajemných událostí. Kluci dovedou od rána až do večera přihlížeti jako učarováni ruchem v komediantském táboru, ve kterém pracuje se horečně na přípravách k produkcím, a mnohý z výrostků ochotně přiloží ruku k dílu, když principál houkne do houfů mládeže: »Nu, mladé panstvo kdo z vás nám pomůže, abychom byli včas hotovi!«

Každý z nás, kteří jsme vyrůstli na venkově, »pracovali jako klouče s komedianty. A vzpomínáme těch chvil jako okamžiků největšího vzrušení ze dnů dětství a někteří z nás s úsměvem, když se přihodily komické scény při »výpomoci« těm světoběžníkům.

Komediantský živel působí na mládež přitažlivostí kromobyčejných lidí, dobrodružného života

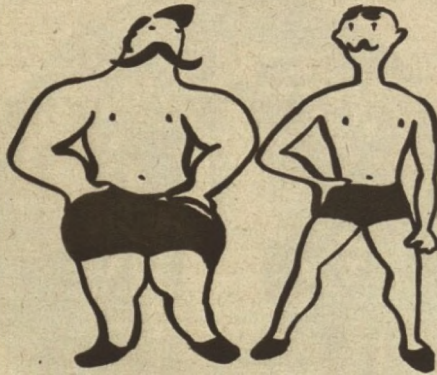

»Tento muž zove se hadí, neboť dovede své tělo svinouti jako had a nemá žádných kostí.«

a neznámého světa. Rozvášní lidé, kteří v tvrdém životě vystřízlivěli ze světských iluzí, pohlížejí na komedianty jako na nutné zlo, které několikrát do roka zpestří všední život na venkově, a netají se svou nedůvěrou k tomu »pronárodu«, jak mu přezdívali. Oddychnou si, když poslední komediantský vůz zmizí za vsí. Inu, lidé bez stálého domova, kočující po celý svůj život, nepoživají u pokojného občanstva žádné důvěry. Jsou vyřazeni. Nikdo netouží po sblížení s nimi, jako by měli na čele vypáleno varovné znamení. Národ pro sebe, tak mezi cikány a potulnými živoštníky.

Komedianty považují se za umělce. Všim právem, neboť většina z nich umí z oblasti umění mnoho i vyskytují se mezi nimi »všeučelníci«, kteří ovládají najednou několik oborů: akrobacie, žonglérství, provozolectví, eskamotáže a t. d. A mnozí slavní umělci, cestující po světových variétních scénách, vyrůstli v komediantských vozích. A naopak stává se, že některý umělec neblahým osudem sklouzl z vrcholu své slávy a kočič svůj život u komediantů, sešlý a vyčerpaný.

Cirkusáky nelze zaměňovati za komedianty. V obecné mluvě sice platí název »komediant« pro každého příslušníka uměleckého cechu, ba dokonce i pro herce, ale nutno umělce rozeznávat. Cirkus

»Nepraš se mnou doopravdy! Já si sám lehnu na lopatky. Máme obecnstvo jen za dvacet korun!«

je vlastně riskantní podnik, ke kterému je zapotřebí určitého kapitálu, podle rozsahu cirkusu a zaměstnaného personálu. I malý cirkus s nepočtenou zvířenou a skromným-artistickým ensemblem vyžaduje značný obnos k investici. Proto hledí cirkusáci na komedianty přes rameno.

Komedianty jsou lidé, kteří nechtějí býti na nikom závislí. Z pravidla to bývá jedna rodina. Někdy také má život komediantů romantickou předehru, když mladý umělec uteče se svou láskou a chce se »udělat pro sebe«, doufaje, že se vzmůže a založí později cirkusový podnik. Ale osud zahrává si krutě s romantikou. Rodí se děti, rodina roste, a výdělky jedva stačí k uhájení holého života. Nastává plahočení, jež zhusta provází komedianty po celé pouti života. Ovšem, komedianty vyznamenávají se tuhým životem jako kočky. Vydrží všechny životní katastrofy, jako by nikdy nečekávali vlnnějšího osudu, a potýkají se s bídou a svizejí ve svém kočovníctví s usměvavou tváří, vždy nakloněni šprýmu a bujnému veselí. Jsouce krajně lehkomyšlní, nemyslí nikdy na budoucnost: »Nějak bylo, nějak bude.« Spokojí se, mohou-li se zabezpečiti na několik měsíců nebo aspoň přes zimu, kdy musí přerušit vandrování a někde přezimovat jako jezevci. Rozlezu se po různých koutech, kde se uhníždí a odkud občas činí »výpady« do měst. I na periferii velkoměsta se objevují. Z pravidla produkují se po hospodách, rozdělení na »party«.

Často s údivem pozorujete malé děti prováděti akrobatické výkony mezi hospodskými stoly. Vždy z nenadání zazní zatlaskání drobných ruček a ste-

»To ti přijde draho, Franto, že's mně vyžral svatou Annu!«

reotypní zvolání dětského hlásku: »Pozor, páni.« Mechanicky jako bez účasti odbydou mladiství umělci svou produkci a vyhravše od hostů »dobrovolné příspěvky«, ubíhají o hospodu dále. Od útlého mládí zvykají drsnosti života i jeho proměnám. Toť rodinná tradice ve výchově komedianta, jenž musí cvičiti své koucky a pomáhati při výdělku dřívě, než dovede chápati svůj osud a rozuměti životu. Dětské radosti musí stranou. Komediantské mládě nepoznává bezstarostného věku. Otcovská pěst je nepovolně tvrdá, i je nutno napřed plnit své povinnosti jako člena »komediantského ensemblu«. Otec vystupuje v životě komediantské mládeže jako přísný principál, a matka jako principálka. Příliš záhy slyší děti komediantů z úst svých »principálů« o životní mizerii a nezbytnosti výdělku, příliš záhy účastní se klopotného snažení o uhájení existence i starosti celého »enssemblu«. Je tomu tak téměř na celém světě. I v Paříži objevují se komediantské děti na boulevardech, aby odvedli večer principálovi výtěžek své námahy. Komediantská mládež má usláno na trní, a prožívá své dětství naprosto odlišně od ostatních dětí, které se baví výkony svých mladických vrstevníků. Komediantské mládě vyrůstá v součinnosti s dospělými lidmi a proto předčasně stárne v otrleho komedianta, jenž pohlíží na svět bez sentimentality a iluzí a bývá-všemi mastní mazaný.

»Sedmež harant a k tomu holka. Dáme ji na provaz!«

Komedianty mají také svou »jakous takous« organizaci, aby si »neležli do zela«, t. j. nesležli se najednou na jedné noze ve větším množství »enssemblu«. Scházejí se jednou do roka, aby si sdělili své zkušenosti a trampoty kočovného života. Na své schůzce rozdělí si přibližně kraje, ve kterých putují, aby měl každý svůj »určitý rayon«, do něhož konkurent nesmí vstoupiti. I dobu k návštěvám různých končin si stanoví. Ovšem, někdy neobejde se »dělení« okrsků působnosti bez hádek a křiků a někteří se nemohou shodnouti, zejména rodiny, které z nějakých důvodů žijí ve stálém nepřátelství jako Montekové a Kapuletové. Taci se předhánějí, aby rozbili svůj stan na pouti dřívě, než nenáviděný konkurent, jenž musí odtáhnout do jiné obce a vyhrožuje: »To ti nedaruju, Pepiku, že's mi vyžral svatou Annu.«

Podle jmen světců ve dnech pouti a posvícení označují místa svého podnikání. Je pochopitelné, že komedianty mají mnoho vlastních slov a výrazů ve své mluvě jako komediantským žargonem, tak jako mají odlišné zvyky i nazírání na život. Jsou velmi poverčiví, svalující vlnu svých neúspěchů a nehod na maličkosti v životě.

V jádře jsou komedianty dobrosrdeční lidé, kteří se dovedou o poslední rozděliti s jiným chudákem. Zkusí mnoho v životě i vědi, co znamená bída.

ZA OPONOU CIRKUSOVÉHO STANU

Rozkvět obrázkový čtrnáctideník Rok vydání 1930 Ročník 23

Jsme pod klenbou stanu cirkusu Kludský. Čtyři 21metrové stožáry a 317 dřevěných podpěr a 500 obvodových tyčí vzepjalo plátno stanu nad obrovskou prostorou, 100×65 metrů, do obrovské výše.

Plátěná klenba ta stála — 1 milion Kč. Slušné, že? Neračte zapomenout, že jsme v grand-cirkusu, kde vše je vlastně obrovským cestujícím světem, 110 bílých vozů, 3 benzinové traktory a 5 parních lokomotiv, 2 vlastní elektrárny ženou ten kaleidoskop, který v Praze za měsíc nechal 800.000 Kč jako vydání cirkusu a příjem metropole republiky.

Tři klece dokumentují, že do manéži přijdou šelmy. Už jsou tu. V prostřední 20 ledových medvědů, virtuosní kousek krále dresérů, usměvavého ředitele Rudolfa. Co dělají, je těžko popsat. To lze jen vidět. Po stranách dreséři Bílek s 5 lvy a Calda se 7 bengálskými tygry.

Nové šelmy naplňují manéže. Uprostřed 10 berberských lvů s panem Maršatem, po stranách Julius se 7 ledními medvědy a kapitán Šnira s 22 lvy a tygry. Kapitán Šnira začal jako chůva dětí ředitelových — teď krotí bestie — inu avancement — cirkusové.

Šelmy zmizely, cirkus spatří artisty, odvážnou hru se smrtí, za níž stojí tvrdá práce každodenního trainingu. Uprostřed — klece zmizely — skáče a dělá salta fenomen Charivari, po stranách voltěžují na koních dámy. Lilly Strepator z poetických ruských stepí a slečna Herma, temperamentní krasojedkyně.

Do manéži nastupuje 5 pruhovaných, elegantních zeber a 5 indických slonů. Říkalo se, že zebra není cvičitelná. Ředitel Karel dokázal, že cvičitelná je a předvádí nádhernou souhru obou druhů. Ostatně Karel je fenomen v dresuře vůbec jako jeho bratr u šelem. Dostat 24 hřebců k sobě a docílit, aby se neprali — už to je obtíž. Ale dokázat to, co

Karel, aby těch 24 hřebců tančilo v manéži jako disciplinované baletky — to už je i mezi dreséry cosi úžasného. Ovšem, není nadarmo zván »králem biče«. Jablko do vzduchu hozené, rozpůlí šlehem tohoto biče... 24 hřebců vycvičil k souhře v manéži za 3 roky. Vojáka k těmže pohybům vycvičí jen o rok dřív — ovšem bez biče.

Nastupují noví artisté. V prostřední manéži pan Angličan Leon Randi, žonglér-gentleman se vším možným, od lahvi až k židlím, v souhře se slečnou Remerovou, jejíž otec dostal od bývalého císaře rakouského hodinky za předvedení prvního Zeppelina ve Vídni a jejíž strýc učil jezdeckému umění císařovnu Alžbětu. Jeho neteř svým uměním na koni dělá čest velkému učiteli jízdy.

Současně ve druhé manéži Justino zachvívá našimi nervy saltomortály na koni v galopu a slečna Albertina udivuje groteskami krasojedkyně.

Přicházejí clowni se svými nástroji a svou vlastní poesí. Je zvláštní, že v Čechách není clownů, Pardon, jediný Jiráček ze staré komediantské rodiny české, toho Kludský teprve včera angažoval.

Uslýšíte z jejich hudby a zpěvu to zvláštní, co vyznačuje cirkus: půl smutek a půl rolničky smíchu — taky filosofie života — a kdož ví, zda není dobrá. Proti přísloví říkají clowni: »Kdo se směje dnes nejlépe, směje se i naposledy.«

Zvláštní zmínky zasluhuje žena řed. Karla. Děvče z Moravsko-Ostravska, jděte se na ni podívat, Cvičí koně a slony — ukazujíc, že podle bible naučila se milovat, co miluje muž.

Pokud stačí místo, seznámíme vás s jinými artisty tohoto grand-cirkusu. Tři sestry Repenské, Italky s polským jménem, uměl. na drátu, Garden-Bowden, pařížští umělci na kole, kteří se Praze tolik líbili. Zavatta, baňáci na žebříku, bratr se sestrou, bratři Kai-

*Hlasatel radiožurnálu
Havel láká hrocha Petra,
aby mu vydal »zvuk«
do mikrofonu.*

*Pan Havel se zlobí, že ži-
rafa, tato panna mezi
exotickou zvěří, nechce a
nechce fotografovi postát.*

serové, artisté ze staré artistické české rodiny, kteří udivují situacemi hlava na hlavě, Rosello — otec a syn, světoznámi umělci s žebříkem, otec a syn, z nichž jeden na nohou drží 8m žebřík, a druhý syn v této výši, bez sítě, bez ochrany a zajištění, provádí evoluce. Stájná muška do oka otcova — a syn se dívá smrti v tvář, stačí taky zrunko pisku, jež s podpadků syna nahoře by padlo otci do očí. Richterové —

syn a otec, umělci s tyčí, o nichž platí totéž, co o Rosellech, Vzduchová voltyž, francouzské trupy Kansas, ani létající dábli nad sítí, při nichž buší srdce a stydne krev. Slečna Germana, 18-leté dítě, která po drátě vystoupí do výše 5 m, aby bez ochranné sítě, s pouhým slunečníkem v ruce sjela jako blesk dolů a u níž může nastat smrt jediným vadným pohybem prstu, ruky, těla — taky
(Dokončení na str. 15.)

(Dokončení se str. 6.)

s rychlostí blesku. Ital Zoppe, mladík, který na trapeze, visuté hrazdě stojí na hlavě a houpá a houpá — provokuje smrt. Vrchol nastává, když drží rukou 3 lidi a houpá se s nimi dál. Vyžaduje docela zvláštního trainingu hlavy.

Otago-Bill — v Praze nové číslo, úžasný ten Francouz balancuje na bicyklu ve výši 6 m, a tam odtud vám zatrcubí na lesní roh. Věru francouzská odvaha, francouzská smělost a graciesnost. Umělci jezdci, pánové Delbosque a Zenari (Cibulka), jejich výkony sledují znalci s patrným potěšením, a režisér celého toho kaleidoskopu, pan Osti Ferruci, 60letý švihák, jemuž byste řekli 40, ale on vám klidně řekne 60 let. Klíč k té svěžesti? Je to bývalý artista, který do dnes a denně svou gymnastiku těla provádí s touž pravidelností, s níž si ráno sahá pro kartáček na zuby.

Nelze zapomenout »sluníčko cirkus«, slečnu Valescu, jejíž otec měl vlastní cirkus Germaine ještě v roce 1923 a u nichž pracoval Fortunello, zvaný na jihu král clownů. Valesca jezdí — s italskou gracií a francouzským vkusem stejně jako slečna Gelschy.

MATERNOVA

BARVA NA PODLAHY

Z. ORLICE

TRVANLIVÁ, ZRCADLOVÁ

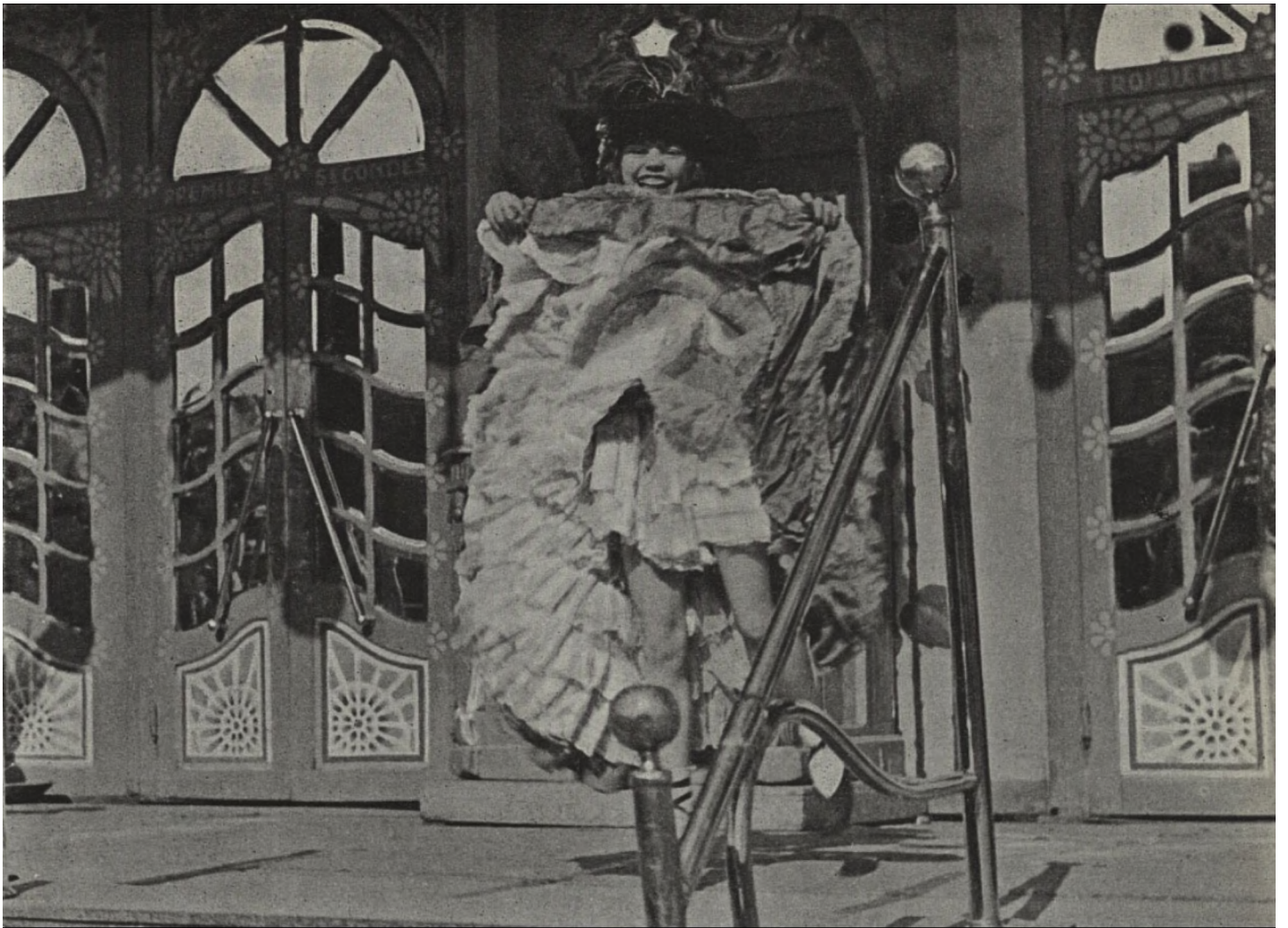
Nakonec řeknu o artistech to, co snad všichni nevíte. Opravdoví artisté jsou pravidlem gentlemani, dobrého srdce a velkého rozhledu, světem a životem vychovaní. Oni první ze všech stavů vytvořili světovou svou organizaci, první internacionálu, s právy, povinnostmi a řádem, jakým se nemůže pochlibit každý stav. U artisty můžete předpokládat dobré srdce. A že oba Kludští jsou především artisté, a potom teprve ředitelé a majitelé cirkus, to způsobuje, že tento čs. cirkus obklopen je atmosférou romantiky vzdor době, industrialisaci, specialisaci a racionalisaci. To způsobuje také, že lidem vesnic i měst poskočí srdce, když vpadnou táhlé zvuky melodie: »Cirkus jede«.

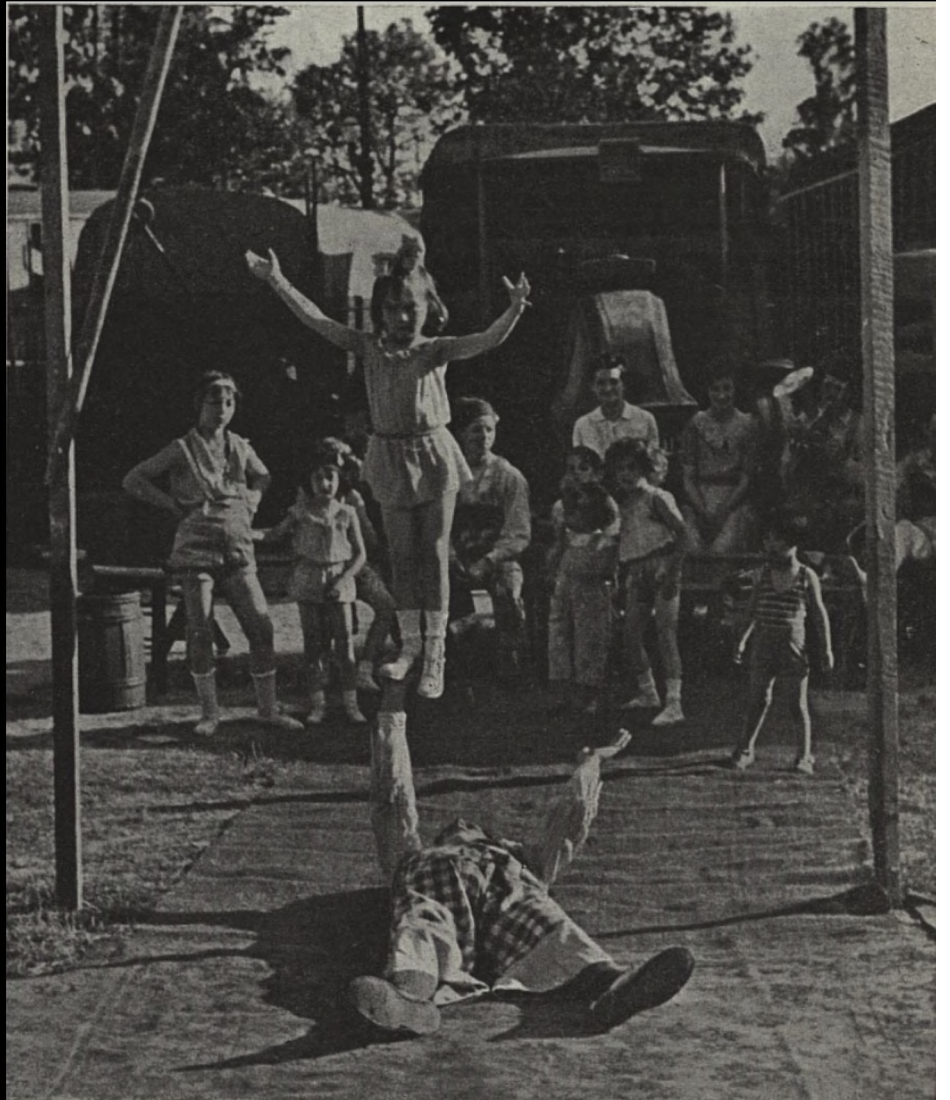
Kdo někdy pozoroval cirkusácké děti ve společnosti jiných dětí z „usedlého“ prostředí, jistě si všiml hlubokého rozdílu mezi oběma. Kdežto naše děti, i ty nejsvobodněji vycvakané, se pohybují ve své vlastní oblasti nápadů, úsudků, citových výlevů a her, jež právě tvoří jejich specificky dětský svět, je tomu u dětí kočovných artistů docela jinak. Nemají specificky dětského světa, jejich svět je z velké části i světem jejich rodičů a celé té kočující společnosti. Počínají si stejně nebojácně jako jejich dospělí druzi, dovedou si vážit každého kousku jídla a

každé užitečné věci, jichž cenu poznaly mnohem dříve než jiné děti, ale přijaly od velkých i leckterý způsob řeči a chování, leckteré gesto a výraz tváře. Proto není divu, že se jejich dětství končí dříve než u našich dětí. Vždyť šestiletá holčička a osmiletý kluk tu často konají práci, která je pro podnik stejně důležitá jako práce dospělých, dovedou vás svými výkony stejně nadchnout a uvést v úžas jako jejich rodiče a starší sourozenci, zkrátka jejich zodpovědnost za plnou či prázdnou kasu není o nic menší než zodpovědnost ostatních členů družiny. A mají dokonce o to víc, že jejich ladné pohyby, jejich sopránový hlásek a usměvavá tvář i při nejdůležitějších výkonech se zdají upřímnější a nenucenější než u dospělých artistů, zdají se být přirozeným projevem mládeže, nikoliv konvenční dekorací jako u do-

spělých. Ale v tom je klam: i jejich radostný úsměv, jímž doprovázejí své akrobatické kousky, tance a šansony, je maskou, kterou se naučily nasazovat zároveň se svými prvními přemety a žonglerskými výstupy. Budete-li se tedy obdivovat jejich smělostem a naivně milému úsměvu, vezte, že to není přirozený úsměv radostného dětství, nýbrž naučený výraz těch, kteří pravého, bezstarostného dětství téměř nepoznali – artistů takřka od kolébky.

Světobzor
světová kronika
současná slovem i
obrazem : časopis
pro zábavu i poučení
Rok vydání 1936
Ročník 36
Číslo 1-53

Pestrý týden

Datum vydání 17.3.1945

MARINGOTKA KROTITELE VOJTĚCHA TRUBKY

Z okna domova na kolech je vidět jiný domov na kolech. Město samo pro sebe - ale stejně jako kterékoliv jiné. Ve dveřích každého takového domova se může hrdě postavit jeho majitel - artista a prohlásit: Omnia mea mecum porto... Všechno své s sebou nosím...

Prvním předpokladem existence artysty je jeho umění. Druhým předpokladem pak maringotka.

Cirkusák, nebydlící v maringotce, není ani pravý cirkusák. Měšťák, který se nemůže pohoršovat kromě nad zvráceností artistického života vůbec také nad zvráceností jeho domova, je pouze na půl uspokojen. Cirkus a maringotky patří k sobě jako levá a pravá ruka.

Co je to maringotka?

Domov na kolech.

A co je to domov?

Místo, kde se bydlí, — a kde má ten, kdo bydlí, všechny své věci. Z toho důvodu není domovem ani skladiště, ani hotelový pokoj, je však domovem už hlemýždí ulita, která představuje současné nejjednodušší domov světa. Stejně tak byl domovem pověstný Diogenův sud, a ten byl, je-li úkolem domova činit šťastným, nejdokonalejším domovem světa, neboť dosud nikdo na světě nebyl šťastný tak, jako starý Diogenes.

A jakousi kombinací mezi nejjednodušším domovem světa a nejdoko-

Obytný prostor domova na kolečkách se skládá kromě kuchyňky ze dvou místností: obývacího pokoje a ložnice. Průhled z verandy dokazuje, že obyvatelé se tu nemusí cítit nikterak stísněni.

Zleva do prava: Kuchyňka je sice miniaturní, ale je vybavena vším komfortem, který je k dispozici velkým kuchyním v moderních domech. Plyn, elektřina, lednička — a jiná důmyslná zařízení pomáhají uskutečnit zázrak, o němž sní mnoho hospodyň v tradičních velkých místnostech — všechno pohodlí na malém kousku místa. • V pokoji je místo pro mnoho věcí, nutných člověku dvacátého století. Mistr Trubka si tu vyřizuje svou obsáhlou korespondenci. Tisíce jeho obdivovatelů by dalo mnoho za to, kdyby dopis, který právě píše, byl určen jim... • V maringotce není zima a nehostinno, jak mnozí věří. Je tu naopak díky dvojitým stěnám a malým železným kaminkám nesmírně příjemně.

nalejším domovem světa, mezi hlemýždí ulitou a Diogenovým sudem, je maringotka. Domov na kolech býval pramenem opovržení starousedlíků, majitelů bytelných cihlových domů, jimiž nehnulo z místa ani slabé země-třesení. Romantické duše blouznily o svize-lich takového domova, které nutno hrdinně překonat a oddat se volání dále. Sentimentální duše pak se slzami v očích mluvily o ubožácích bez „tepla rodinného krbu“, potloukajících se kraj od kraje v cikánských vozech...

Jak vypadá maringotka dneška?

Nutno předeslat, že ten, kdo by si takový domov na kolech prohlédl, rozloučil by se asi nadobro s představou romantického bydlení po cikánsku, a nadobro by ho přešla chuť k sentimentálním slzám soucitu s jejími obyvateli. A k tomu měšťáckému opovržení — k tomu by už měl teprve daleko!

Jako všude, je ovšem i zde tolik druhů bydlení, kolik je druhů artistů. Jsou maringotky prosté a jednoduché, téměř improvizované, které táhne hubená kobyłka a v nichž se o prostor sdílí zvířata i lidé — a jsou exklusivní salony na kolech, kde k pohodlí obyvatele nechybí ani dokonalá koupelna. Něco mezi tím je pak typ moderní maringotky dvacátého století. Kdo se jednou dostane po dvou či třech visutých schůdkách dovnitř, zapomene hezky rychle, že je v domově na kolech. Za chvíli sedí v příjemném křesílku vedle praskajícího ohně a těší se pohledem na vkusně vybavený obývací pokoj, který je právě takovým obývacím pokojem, jaký by mohl být v tradičním cihlovém domě — kdyby si jej tradiční obyvatelé tak zařídili. A návštěvník, zabloudivší očima nediskretně vedle do ložnice, kde nechybí nic z moderního příslušenství ložnice, příjemnými širokými postelemi počínaje a umyvadlem ve zdi s tekoucí vodou konče, pomyslel by si se závistí, že je mnoho povolání, ale málo vyvolených a s lítostí by konstatoval, že on se asi na takový domov na kolech, který by kdykoliv zavezl nejen jeho, ale i všechno jeho kamkoliv s sebou, nikdy nezmůže.

A navíc by konstatoval:

Maringotka splňuje nejlépe ze všech domovů předpoklad šťastného života — vyhovující zcela dávnému pořekadlu starých římských filosofů:

Omnia mea mecum porto... Všechno své s sebou nosím...

V jednom z domovů na kolech, které vyrůstají kolem velkého cirkusu, bydlí slavný český krotitel Vojtěch Trubka.

Vedle cirkusového stanu nebo cirkusové budovy vyroste město vozů, které se sice od sebe liší vzhledem i náplní, ale které při tom spojuje stejná vlastnost - všechny jsou artistům domovem na kolech. • Vpravo: Ve vzácných chvílích odpočinku lze snít v měkkém křesílku o krajích, do nichž dříve nebo později artistu jeho domov na kolech dovezde...

Zleva do prava: Ložnice v maringotce má stejné intimní kouzlo jako ložnice v kterémkoliv domě. Pečlivé ruce domácí paní obřezují se v drobných ozdůbkách, které z bytu dělají domov - i když je to domov na kolech. • Tekoucí voda ve voze - jedna z nejlepších vymožeností poslední doby. • Do širokých vhodně řešených skříní podél stěny vejdou se nejen všechny civilní šaty mistra Trubky a jeho paní - v jejich hlubinách zmizí i nádherná jeho krotitelských uniform. Snímky: Pestrý týden.

PO HRBOLATÉ návsi drkotá vůz. Žádný selský žebříňák, ale pěkně barevný domeček na kolech. Vyčrtlý koník úporně táhne, kývaje do kroku hlavou až hluboko k zemi. Chundelatý Voříšek šmejdí ostražitě kolem, hned vyskočí na kozlík, hned hupne na trpělivý hřbet koně, hned popoběhne notný kus kupředu jako předzvědná hlídka. Na střeše se choulí zimomřivá opička, za vozem flegmaticky tápe osel. Na kozlíku trůní snědý strejc s výbojným knírem, tlustá matrona vystrkuje hlavu z dvířek a bystře obhlíží vesnická

stavení. A za vozem, opírajíc se o oslíka, kráčí houpavým krokem černá krasavice v zelené sukni a oranžové bluze, lhostejná, nývá a zasněná.

Cirkus přijel!

Houfec dětí se sbíhá ze všech stran a s nábožným nadšením táhne za maringotkou až k rybníčku, kde je odedávny „plac“ či „štace“ putujících komediantů. Ze dvorů a zápraží přihlížejí hospodyně, napůl zvědavé a napůl vylekané. Děvečky chvatně shánějí slepice a husy. Cirkus přijel! Cirkus přijel!

Rraačte, vážené publikum, do našeho

Květy 24.05.1956 Číslo 21

Vlevo: August Eötves si obstará sám celou kutálku.

Dole: Dvojice Pell při vrcholném výkonu.

Dole vpravo: 3500 kg těžká slonice Aida uléhá na krotitele Kristofa!

FOTO E. LEDERER A ČTK (2)

stanu, kde se vám za pouhé tři krejcare, děti polovic, dostane podívané, které se obdivoval sám veliký persiánský Šach Mat se svým harémem, turecký sultán a jeho velkovezír, jakož i četná města a velkoměsta v Egyptu, Lombardii, Sicilii a Brazílii!! Rračte, jen rračte! Tento muž zde není žádný obyčejný strejc, ale sám slavný Pepito Detto, kterýžto polyká nože a meče jako syrečky a zaplácí ohněm jako pivem! A tato dáma zde, strašná Esmeralda, jest nejsilnější ženou světa, anžto ohýbá dvoucoulové železo, kouše podkovy jako preclíky a v každé ruce unese dva dospělé muže statné velikostí! A zde stojí krásná Pudifarka, ježto omámila srdce prince cyperského tak, že se navždy uchýlil do kláštera k zármutku svého pantáty a celého království, a váženému publiku zdejší slavné obce předvede břišní tance indiánských jeptišek za doprovodu jedovatých hadů a hrozných, které si ovine kolem hrdla a jiných částí těla!! A zde tento eskymácký pes Zulu bude kozelce metati, do desíti počítati a na oslu se projížděti k velikému povyražení ctěného publika. Jen rračte, rračte, začátek bude večer hned po dojení! . . .

*

Ach, ty stará, omšelá krásno manéže, – přežila ses v době tryskových letadel, atomových raket a obrovských společenských změn?

Ne, ne! Tvoje kouzlo nepomíjí. Vyrostla jsi a změnila ses: z fanfaronské lžiparády v poctivé řemeslo, z žebravého komediantství v čestnou a uznávanou práci. Rozvážíš lidem potěšení, osvěžení a nebo – při nejmenším! – chvilkový návrat do dychtivého a bezelstného věku dětství. Proto tě lidé milují opravdověji než dříve. Ale ty dovedeš ještě víc: dovedeš bojovat za krásu života, za bratrství mezi národy . . .!

*

Gottwaldov, 13. dubna 1956.

O 14. hodině rozevrou se brány gottwaldovských závodů. Po dlouhé minuty valí se z nich nekonečné proudy dělníků, úřednic, děvčat, chlapců . . . Proudů se rozlévají po náměstích, přetékaají křižovatky, do toho vtrhnou (jeden za druhým, jako na běžícím pásu) tmavomodré trolejbusy a šedozelené autobusy, které vzápětí z toho chaosu bystře vyrážejí na všechny strany – a tak to

trvá s nezmenšenou silou více jak půl hodiny. Je to nejrušnější půlhodina v Československu a z 10. patra hotelu Moskva je to strhující podívaná.

Ale dnes se tento každodenní proud zástupů trochu pozměnil.

Cirkus přijel! – BUDAPEST CIRKUSZ – svítí z nápisu nad hlavní branou, a kroky gottwaldovských se stáčejí k němu a před pokladnou se tvoří dlouhé fronty. Cirkus přijel! – státní maďarský cirkus přijel dnešního rána do Československa, aby ve čtyřiceti městech republiky ukázal umění maďarských artistů a hlavně – aby i on přispěl sblížení dvou sousedních národů, které spojuje společná cesta a společný cíl.

A již na prvním kroku se to maďarským hostům skvěle podařilo.

*

Cirkem zahřměl svěží pochod, fanfára trubek – režisér programu Anton Meszarovits češtinou nezvykle přízvukovanou vítá přemilé obecenstvo a představuje umělce: Tři Toldi, Dva Martini, dvojice Pell, Ervino, Tři Weiss . . . řada neznámých jmen, která však vzápětí dostanou tvář, jak jednotliví artisté předstupují k okraji manéže, zdraví obecenstvo a nakonec naráz vytáhnou ze záhadří malé červenomodrobílé i červenobílozelené vlaječky a zkříží je nad hlavou: hleďte, patříme k sobě! A naplněný cirkus tleská a jásá: patříme k sobě!

Jak popsat bohaté umění maďarských artistů, které přivezli ukázat naší zemi?! Jedině filmový pás by mohl zachytit věrně celou tu škálu lehounce předváděných cviků a výkonů, jejichž lehkost a samozřejmost je vykoupena nezměrnou pílí, kázní a houževnatostí tréninku.

Dvojice Eötves! Matka Eötves uléhá na záda, na napjatých nohou zdvíhá osmimetrový žebřík a dcera Eötves, štíhlá a pružná Maria, lehounce stoupá po jeho příčkách až nahoru, až nahoru pod samu klenbu stanoví, aby tam v té výši vybalancovala stojky, mosty a přemety za doprovodu vzrušeného bubínku.

A již vbíhá do manéže august Eötves s clownem Vidosem, drobný a milý august Eötves, otec krásné Marie, který si v Gottwaldově vydobyl největší přízeň publika, a začíná ztřeštěná clowniáda, doprovázená pečlivě nacvičeným českým textem, která vrcholí fantastickým fotbalovým zápasem jedenáctky šašků. Ale Eötves je v podstatě

Vzdušná akrobacie dvou Hergottů.

Tady jsou doma. Dvojice kouzelníků Danieliů hostí ve své maringotce děvčátka ze sousedství. Co právě vykouzliil pan Danieli té maličké?

Reiman a Beznohý

DUO

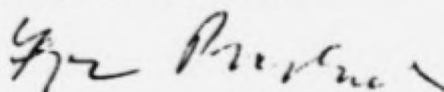
KINA

herců
**ILJI PRACHAŘE a
VLASTIMILA
BRODSKÉHO**
z filmu
Martina Friče
LIDÉ Z MARINGOTEK

4

Je škoda, že herci mé generace neměli možnost pracovat s Fričem víc. Znáám jen málo režisérů, kteří rozumějí hercům jako on. Z těch mladých snad žádného. Ano, ať si dělají exkluzivity, ale potom musí přijít tvrdá zkouška skutečné profese. Tím, že mladí režiséři zhusta nepracují s hercem, se ochuzují o něco, co budou jednou potřebovat.

Na postavě Reimana jsme se s Fričem shodli do detailu. Reiman, to je jedna z těch cirkusáckých postav, které v sobě nesou rys obrovské solidarity těchto lidí. Vždyť on odejde z cirkusu jen proto, aby nezkazil kamarádovi vystoupení. Má mnoho zkušeností, hodně už prožil, proto se dívá na život moudře.

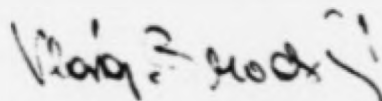

Já jsem ten jaunerák orma,
mikronkej galánek mihám,
od gávy ke gávě fordím,
pět čabátek doma mihám.

Asi tomu nerozumíte, ale rozumí tomu každý TRADYÁŠ a CHRAPOUN. Co je to tradyáš? Artista, který se u cirkusu narodil. Chrapoun je ten, kdo k němu přišel z jiného zaměstnání.

Sžil jsem se s nimi za rok společné práce natolik, že vím co znamená kytr, šturmovka, štráfka, kuplung, šapito, šlaidrbret, ale taky jsem snad porozuměl té obrovské dřině, na které nesmí být vidět pot, námaze, která musí předstírat lehkost, a smutku, který se někdy marně snaží být maskován úsměvem. A tak jsem si je zamiloval.

Beznohý je jedním z nich. Je samozřejmě příjemné hrát někoho, koho máte rádi. Jen se neptejte, jak to budu dělat. Výsledek velice často neodpovídá záměru.

Kino

Rok vydání 1966

Ročník 21

Číslo 7

17.7.1967

Pochodeň Orgán východočeského KV KSČ Rok vydání 1967

TÝDEN V OKRESE NÁCHOD • TÝDEN V OKRESE NÁCHOD • TÝDEN V OKRESE NÁCHOD

Gádžové a jauneráci

Pradědci kolotočářů, houpačkářů, toboganistů, černých masek, hadích mužů, bleších principálů, stinoherců, provazochodců a polykačů mečů rozdělili prý lidstvo na rod gádžů a na rod jauneráků. — Jauneráci se narodili v maringotce, gádžové pak mimo ní. Na stěpících jauneráků, ba i na kopytech jejich kobytek a na kolech jejich vozů odjakživa světélkoval zlatý prach saharských písků a pařížských buřvářů. A gádžové prý byli stvořeni k tomu, aby se divili a divili.

Včera o hronovské pouti jsem se rozhodl překročit hranici mezi gádži a jauneráky. Navázal jsem známost s paní Františkou Novotnou od houpaček. Leč k žádnému pohraničnímu incidentu nedošlo a paní Novotná mlu-

vila jako mnohá jiná moudrá paní:

„No, kousek světa jsme poznali. Rodné listy mých dětí — to je hotový atlas. Milena přišla na svět v Semilech, Jaroslav v Mnichově Hradišti, Anna v Mostě, Glina v Jičíně, Jaroslava v Rumburku, Petr v Liberci, Karel v Hronově (to bylo v třiapadesátém, den po pouti, a my Karlovi taky od té doby říkáme Hronovák), Kamil v Jičíně — a Fanynka — no, Fanynko, pojď sem, kdepak ty ses narodila?“ — Ůd stělnice pŕitančl kudrnatá blondýnka s pistolkou po boku a poslušně hlásí, že se narodila ve Vrchlabí... „Tak vidíte... Někdy se to odbylo v maringotce, ale někdy taky normálně v porodnici, to už dnes jinak nejde... Někdy se to pod hr-

ádeckým Parkem kultury zamlouvá, ale když se mi některá holka zakouká do mládence od jiného jochu a odejde nám — co se dá dělat... Víte, holky od maringotek si moc neužijou, jak by si někdo myslel. Ani kale nevědí, co je to zábava, muzika nebo neděle, protože samy musí dělat lidem zábavu a muziku a nedělit. A nemyslete, že můj muž umí jenom stavět šikmé dráhy a jezdit s traktorem, on umí perfektně česky a německy a v zimě dělá v Agrostroji. My máme v Jičíně domek a tam přezimujeme. Ono to není špatné, děti se líp soustředí na učení, když jsme chvíli na jednom místě... Jo, v Novém Městě nás natáčeli do filmu Hlavolam... Ale tady se mi to zdá letos nějak mdlé. Hronov byl vždycky hezká štace, ale letos... Že by v tom měly prsty ty dovolené? Nebo počasí? Po dešti se udělalo nějak pařlivo, řídí možná vyrazili na houby. Nebo že by dali všechny peníze

v kině do Vineťáka? Ale to se mi zase nezdá...“

Tak docela mdlé to ale není. — Jeden pán s hlasem pneumatické vrtačky rozhlašuje z jednoho ampliónu svůj obdiv Santě Lucii a jedna paní s hlasem cirkulárky vykřikuje z druhého ampliónu, že si tyká s Inčubunou. Šikmá dráha sviští, ječí i vřeští a hlahol trumpet i frkaček se mísí s jekotem lidíček oblažených o oklamáných místní věcnou loterii. A tak i tomu nejmrhavějšímu člověčkovi na malé červené houpačce připadá, že pluje oceánskou vlnou nebo je čtyřmi zlatými strunami povznášen ze samých pekel někam do oblaků. — Podotkneme ovšem, že mnohé vstí a závisí na poctivosti konstruktérů oněch malých červených mořeplaveckých i vzduchoplaveckých fregat i na pozornosti paní Františky Novotné, která neměla za celá léta ani jeden malér, protože umí v těch strunách hrát jako v harfě.

JOSEF RODR

Mladý svět
týdeník
Rok vydání 1969
Ročník 11
Číslo 33

Čaroděj dobroděj (MS č. 28)

JE PŘEHRŠLE DŮKAZŮ, že i mezi „gádži“ jsou výteční kouzelníci, iluzionisté i manipulátoři a že otázka mistrovství v tomto oboru není spojena s rodovou příslušností, nebo způsobem narození. Mezi našimi kouzelníky „gádži“ jsou takoví mistři, jako Oklama (Žďárský), Toscani (Königsberg), ing. Trnka a desítky dalších. „Gádže“ byl i poslední iluzionista Karlini. K největšímu iluzionistickému show na světě patří dnes program sovětského kouzelníka KIO, který po smrti svého otce provozují ve dvou samostatných programech jeho synové. Tito synové jsou typickými představiteli mladé kulturní inteligence, kteří nemají nic společného s typickými „světskými“. Nedomyšlené a naprosto nepravdivé je tvrzení vašeho redaktora Veverky, že „gádž“, nemá jako kouzelník „ten glanc, to pozlátko, to show. Gádž není kumštýř“. Dokazuje, že to jsou v ČSSR právě „gádžové“, kteří dále tvůrčím způsobem rozvinuli starým kouzelníkům dobře známý princip černého kabinetu a dosáhli vynikajících tvůrčích úspěchů, ať již

v koncepci černého nebo luminiscenčního divadla (Srniec, Tvrdek aj.). Rovněž tak starým pohledem jsou poznamenány úvahy o zachování čistoty komediantského rodu. Příkladem je sama rodina Kellnerových. V tom vůbec není základní problém výchovy nových artistů, problém je v tom, aby tato společnost přestala se na „komedianty“ dívat přes falešné brýle romantiky, v čemž jí žurnalisté vydatně podporují a aby přijímala artistiku jako jedno z rovnoprávných odvětví kumštu, aby vyvinula tlak na příslušné státní orgány, aby se mladí pro tento obor mohli připravovat tak, jak se v tomto státě připravují herci, zpěváci, tanečníci, a dokonce i loutkáři. Chce to artistickou školu, která dá stejnou demokratickou příležitost všem skutečným talentům, které se rodí jak mezi „světskými“, tak i mezi „gádži“. Musíte si nyní lámat hlavu s tím, jak napravit zkreslené informace, které jste veřejnosti předložili v jistě dobré vůli přispět k popularizaci artistiky i kouzelnictví, za což přijmete náš vřelý dík. Nežlobte se, že je zasílám současně s kritickými připomínkami, jsme přesvědčeni, že je to zcela v duchu vaší snahy.

Luděk Kovanda, podnikový ředitel,
Čs. cirkusy a varieté

**Lidová demokracie orgán Československé strany
lidové**

Rok vydání 1970 Ročník 26 Číslo 14

PRAHA MÁ PROBLÉM. Neví, co jsou to JAUNERÁCI, ačkoliv tito si usmysleli uspořádat v pražském Parku kultury dnes večer dokonce svůj první ples. S četnými dotazy na objasnění významu tohoto záhadného slůvka drnčí nepřetržitě telefony už hezkou řádku dnů i v Pražské informační službě. A tak tedy vězte, že jsou to lidé, kterým se dříve říkávalo „světští“, a to proto, že stavěli i bourali své manéže i cirkusové stany na stálých cestách světem. Říkají si Jauneráci po herci a slavném divadelním řediteli Vídeňského Karlova divadla, Dvorní opery a hamburské Thalie z druhé poloviny 19. stol.

(hj)

SVĚT MARINGOTEK, cirkusových plachet, tvrdý život nárůdku žonglérů, skákačů, domptérů, clownů a akrobatů všeho druhu odjakživa lákal tajemným kouzlem nebezpečí, dalek, romantiky. Se zaujetím jsme četli vyprávění Eduarda Basse v jeho „Lidech z maringotek“ a „Cirkusu Humberto“. Aspoň na chvíli moci nahlédnout za plachtu, nahlédnout za záclonku v okénku maringotky! Žily v nich dynastie slavných cirkusových umělců, Kaisrovi, Dvořákovi, Kludských a – Berouskovi.

Rodina Berouskových vystupuje pod artistickým jménem svého kdysi známého cirkusu Medrano. Proto dnešní nejmladší, pátá generace rodu, nastupuje před diváky jako „6 Medrano“. Chcete-li se s nimi blíže seznámit, zveme vás s sebou do Pražského varieté. Medrano tu vystupují již druhý měsíc – a stali se magnetem, který neustále přitahuje diváky. Ale pozor – jejich číslo začíná!

Prudké světlo reflektorů zalije malou varietní scénu. Hlaholná znělka – a už před vás vbíhá skupina šesti skromných, přirozených dětí. Představuje se osmnáctiletá Slávka, o dva roky mladší vytáhlý Jan, čtrnáctiletý Ota, dvanáctiletá Anička, jedenáctiletý Bohumil. Dva nejmladší – Mařenka a Václav – zůstávají ještě doma s maminkou, zatím co tatínek sestavuje program a cvičí se staršími sourozenci. A jaký program! Ikaros byl člověk, který chtěl jako ptáci na křídlech létat. A tady, pět dětí naučil tatínek Berousek doslova létat vzduchem bez křídel. Však také se jejich číslo jmenuje „ikarské hry“. Dva nejstarší, Slávka s Janem, drží na nohou své mladší sourozence, pak je vymršťují do výšky a Ota, Anička, Bohumil a někdy i Mařenka létají závratnou rychlostí v jednoduchých i kombinovaných saltech, v piruetách a obrazech, aby zase dopadli stojmo či vsedě na chodidla Slávky a Jana. Hlediště burácí potleskem, který se ještě stupňuje, když Anička a Bohumil po dvojitým saltu bezpečně přistávají ve stoje na malou plošku jednoho chodidla ležícího Jana. Ve druhé části svého programu rozšiřují tuto disciplínu ještě o pružný můstek – a děti pak létají ještě odvážněji, ještě výše vzduchem ve smělých křivkách. V tu chvíli tatínek Berousek nezůstává stát klidně opodál, ale popojde až k můstku, aby dohlédl na přesně vykonaný cvik a aby byl svým dětem nablízku, kdy-

U Berousků v maringotce

FRANTIŠEK FALTYS

Vlasta

Datum vydání 11.04.1957

Číslo 15

U Berousků v maringotce

Pět Medrano v ikarských hrách, jejichž skvělé provedení bylo odměněno laureátstvím a zlatou medailí na I. mezinárodním festivalu artistů ve Varšavě 1956. Odvaha a krása se tu snoubí s mládím a láskou k akrobatickému umění a odkazu generací.

by to přece jen nevyšlo. Vyjde jim to po každé – avšak otcovské srdce se přece jen nezapře.

Takové skupinové číslo, jako jsou odvážné ikarské hry šesti Medrano, se nerodí ze dne na den. Otec Jan i maminka Marie byli sami výbornými akrobaty. Teď se Jan Berousek věnuje již po léta jen výchově nového pokolení. A je to výchova, o níž lze hovořit jen chválou. Všechny Berouskovy děti jsou pilnými žáky ve škole – na tom si maminka hodně zakládá. A teprve jejich „mimoškolní“ výchova je složena denně ze dvou hodin odpoledního perného trainingu a z večerního vystoupení. Namítnete, což jestli je to příliš nevyčerpává? Ale tatínek má správnou metodu, která se ostatně osvědčila i u našich vrcholných sportovců: začínat pozvolna, pravidelně si zvykat na tvrdý training. A maminka kuchyně se pak ze všech sil snaží, dodat dětem potřebné kalorie.

Kdybyste je potkali v tramvaji, ani byste nezpozorovali na nich něco neobyčejného. A přece: skupina 6 Medrano patří dnes k našim nejznamenitějším artistům. Loni na I. mezinárodním festivalu artistů ve Varšavě byli v těžké zahraniční konkurenci odměněni dvěma zlatými medailemi, titulem laureáta první kategorie a jako cenu si odváželi do své maringotky v Praze veliký radio-přijímač z NDR. Po tomto úspěchu dostali četná pozvání na turné do zahraničí – dokonce až do Latinské Ameriky!

Když k nim přijdete na návštěvu do jedné z maringotek v Bohdalecké ulici na michelském předměstí, kde stojí také vůz Kludských a jiných cirkusáckých rodů, uvítá vás od plotny nejdřív paní Berousková. Trochu rozpačitě se omlouvá, že nemá ještě po ránu tak docela uklizeno, ale zkušené oko na první pohled pozná, že v tom útulném domečku na kolech vládne pečlivá ruka hospodyně. „Jen kdybychom měli větší byt,“ povzdychne si, „ve voze je pro devět lidí přece jen málo místa. Tady se děti učí, já tu vařím, pro všechny peru, šiji... Ale za to jsem s dětmi spokojena. Poslouchají a tátu mají rádi, protože to s nimi dovede.“

„Však ty, maminko, jseš na ne metr!“ dodává její muž. A pak nám prozrazuje, že maminka Berousková byla velkou cirkusovou umělkyní, vynikala jako krasojezdkyně, byla žonglérkou, pracovala v balanci na volně stojícím žebříku. Ale její nejmilejší číslo bylo hudební vystoupení s rodiči, které předváděli v cirkusu Kludský plných devět

let po celé Evropě. Jeden čas byla angažována jako sólová tanečnice v pražském divadle, ale po dvou letech už ji to táhlo zase zpátky k cirkusu. „Nedivte se tomu,“ poznamenává, „Marie je ještě ze staršího artistického rodu než byl náš. Za svobodna se jmenovala Jungová – a to byli jedni ze zakladatelů české cirkusácké tradice.“ Její maminka, tedy babička našich šesti Medrano, pocházela z rodu Štauberů, majitelů cirkusu Standart. Prababička, které bude letos devadesát a těší se ještě dobrému zdraví, byla známou provazolezkyní z rodu Blondinů. V rodině Jungových byli čtyři sourozenci a ti všichni vystupují dosud v manéžích; s nimi i Mariin otec, dědeček Jungů, kterému je šedesát tři let.

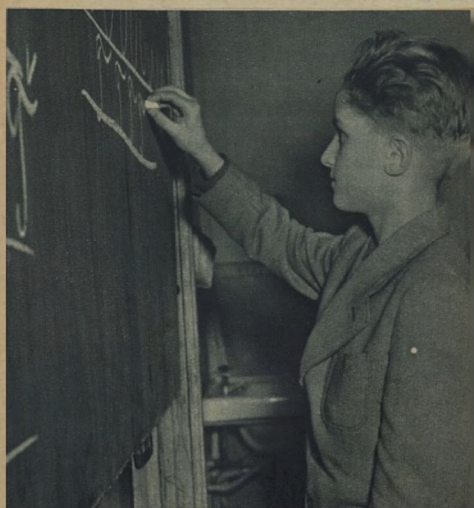
„Proč jste si vybral pro své děti jako hlavní číslo právě ikarské hry?“ ptáme se. – „Víte, to je tak – bylo nás doma třináct dětí. Náš tatínek s námi pracoval až do svých čtyřiašedesáti let a zbývá jen málo artistických disciplin, které by v naší rodině nebyly zastoupeny. Ale ikarské hry měly vždy prvenství, bylo to v naší rodině tradiční číslo, které u nás zakotvilo už za mého praděda. Zůstáváme jim tedy věrni, právě tak jako uměleckému jménu Medrano.“

A budoucí plány? Jan Berousek potvrzuje, že první letošní zájezd bude do Rakouska. Rád by se s dětmi podíval také na Světový festival mládeže do Moskvy. Všude za hranice, kam pojedou na delší dobu, musí jet s dětmi také český učitel, na tom maminka Berousková trvá. To nejpochvalnější však Jan Berousek na sebe skromně nechtěl povědět: že ta druhá „zlatá“, kterou si z Varšavy odváželi, patřila osobně jemu za vzornou pedagogickou činnost – a že při ní všichni mysleli i na maminku Marii, která předčasně opustila světla arény a zřekla se svých vlastních úspěchů ve prospěch mladé, nadějně artistické generace. Inu – jako každá maminka, myslela víc na své děti, než sama na sebe.

Vzornou kázní, mistrovskými výkony, úspěchy v zahraničním měřítku jí to děti vynahrazují. Ale to už splácejí péči nejen svým rodičům, ale celé své vlasti, kterou proslavují, a diváci je mají za to upřímně rádi.

Sláva starých maringotek je na ústupu. Život artistů se dnes neporovnatelně zlepšil. Každý touží mít nyní svůj byt.

„Bohumil je velmi nadaný na jazyky,“ říká jeho učitelka Milada Šímková.

Otec Berousek se syny Janem a Otou jsou vášnivými filatelisty.

29. národní škola Praha 13 – Slatiny stojí téměř v polích. Mnoho jejích žáků jsou artistické děti z maringotek. Práce s nimi není lehká a vyžaduje velikou lásku a trpělivost učitelů. Děti mají za to svou ředitelku a učitelky rády, jak nám samy říkaly, a jsou jim vděčné za jejich velikou námahu.

Osmatřicetiletá maminka Berousková to nemá lehké. – Vařit, prát, šít a spravovat pro devět lidí v úzké prostoře maringotky jistě předpokládá veliké organizační umění. – Večer, ještě před představením, je nutné rychle přežehlit v malé šatně úbory, aby se děti líbily obecenstvu.

Foto A. Šourková

Právě zvonilo. – Poslední příčísnutí a Slávka je již připravena k výstupu.

„Andulka je snaživá a hodná,“ říká její třídní učitelka Helena Kořánová.

Mařenka chodí do 2a. Učitelka Gusta Shejbalová má o ní dobré mínění, ale dítě potřebuje jako všechny ostatní soustavnost.

NEŽ VYJEDOU MARINGOTKY

Vlasta
vydání 29.03.1967
Číslo 13

Kdo byl alespoň jedenkrát v cirkuse, ať zvedne ruku. Přiznejte se, neokouzily vás nápisy z žárovek na obrovské celtě? Neučarovala vám zvláštní atmosféra manéže, jedinečná a neopakovatelná? Trnuli jste při krkolomných akrobatických číslech. Nadšeně jste obdivovali krásné koně, a – ta krasojedkyně, vzpomínáte? A klaun! A šelmy! A... a...

Vidím, že kouzelné slůvko cirkus na vás působí. Vzpomínáte rádi? Možná že vás někdy napadlo: „CO DĚLA CIRKUS, KDYŽ NEHRAJE?“

– Co by dělal, nic nedělá! Celou zimu prý lidé z maringotek mají dovolenou! povídala jedna paní... Vypravme se tedy za nimi na tu zimní dovolenou, kterou tráví lidé i zvířata v království hornopočernickém.

Království má svůj drátěný plot, za nímž parkují pestré maringotky. Království má svého vrátného, který pečlivě střeží přechod přes hranice. Království má i své spletné chodbičky, vedoucí do koníren, do cvičných manéží, k šelmám, ke slonům, do šaten a do kanceláří. Snadno byste tu mohli zabloudit, a tak je dobré orientovat se podle jednotlivých charakteristických zápachů. Naučíte-li se je trochu od sebe rozeznávat, je to, jako byste měli dobrého průvodce.

„Rrrrračte vstoupit! Rrrrračte navštívit náš zvěřinec! Uvidíte na vlastní oči, jaké zuby má lev, čekají na vás tygři a leopardi, medvědi a pumy... nikoli, paničko, válka nebude, pumy jsou přítulné kočičky, pozor, nechoďte ke kleci, má tu očička, ouška a jmenuje se Zuzanka. Rrrrračte vstoupit! Uvidíte nevidané...“

Ale ne! Tady na zimovišti je všechno tak nějak bez lesku. Zvířata neklidně přecházejí v klecích, zatímco jim váha odvažuje příděl syrového masa. Vzadu čistí ženy klece. Najednou se ozve lví řev. Pan král se zlobí. A už se nezlobí jeden, ale dva, tři, všichni. Všichni řvou, otvírají dokořán své obrovské tlamy, a člověk má v tu chvíli pocit, že snad ty mříže jsou papírové.

Konírny už napřed svým pachem upozorňují: Ano, tady! U žlabů poklidně stojí

řady překrásných zvířat, černých, bílých, hnědých, a dokonce – narůžovělých. Pochopitelně! Jen neodborník může bezostyšně nazvat koně fjordského „růžovým koníčkem“. Na konci stáje se malýma narudlýma očima netečně rozhlíží po světě malé slůně. Promiňte, zapomněla jsem vám představit hlídače – hrozného Bonzu, který je tu patrně jen pro ozdobu. Nevěděla jsem totiž tlustšího a línějšího buldoka, většího dobráka a mazla, který většímu času prospí, předstíraje, že hlídá.

Pozor! Z cesty! Konírnou se řítí černé prase. Je to ještě mládě, ale člověku dá co proto, než je dovleče do manéže. A tam dennodenně s obrovskou trpělivostí volá drezér Zapletal tři jména: Vašíku, Šmudlo, Růženko! V manéži vypadají tři černá podsvínčata směšně, ale za kousek mrkve jsou ochotna udělat téměř cokoli.

Mezitím se koupou sloni – a to je nějaký úklid – opravují a natírají se maringotky, spravují se celti, lakují se platle, čistí se klece a připravuje se krmení pro medvědy. Samozřejmě, že se tak neděje samo od sebe.

Denně vstupuje do klece Andrea Orlovová, drobná žena, kterou na povel poslouchají čtyři, pumy a jeden leopard. Zvířata si musí znovu zopakovat, co umějí, a naučit se dalším prvkům.

Jak už jsem řekla, všechno je tu bez lesku, vše se děje bez sladkých manéžových úsměvů, bez kostýmů, ale atmosféra – cirkusová atmosféra – ta zůstává. Jedině tady v Počernicích, kde lidé z maringotek tráví svou zimní „dovolenou“, jediné tady je vidět všechna ta zákulisní dřina a námaha, na kterou při představení ani nepomyšlíte. Je toho víc než mnoho, co dělá cirkus, když nehraje.

Zanedlouho vyjedou maringotky – a možná že jednoho dne přijede cirkus i k vám. Na náměstí začne veliké hemžení a z toho všeho vyroste stan, večer se rozzáří světla. Tak až si zase půjdete pro vzrušující zážitky, vzpomeňte si na tohle povídání o cirkusové „dovoleně“.

TEXT A. SNIMKY MARCELA LEŽAKOVA

Drezér Vinický

Drezér Zapletal se svými novými svěřenci

Bonza

